

Ha meg nem tértek...

(Lukács 13,1–3)

Rendkívüli jelentőségű ez a kis történet Pilátus egyik mézszárlásáról, valamint a hozzáfűzött jézusi tanítás – annál is inkább, mivel a leggyakrabban félreértett történetek és tanítások közé tartozik. Eredjünk hát nyomába az eredeti értelemnek, és vonjuk le belőle a tanulságokat!

„Néhányan hírt hoztak Jézusnak azokról a galileaiakról, akiknek áldozatbemutatás közben vérét ontotta Pilátus.” *A galileaiakat gyakran azonosították az ún. zelótákkal*, akik vallási buzgóságból meg akarták szabadítani Izraelt a pogány idegenek, Róma uralmától, méghozzá terrorista módszerekkel; gyakran használták ki például a zarándokok nyüzsgését a jeruzsálemi Templom udvarán, s a tolongásban törrel (lat. *sica*, ebből ered egyik nevük, a „szikáriusok”, „késes férfiak”) leszúrták a rómaiak feltételezett barátait, kollaboránsait (Josephus Flavius ezért „jeruzsálemi rablóknak” nevezi őket; vö. „vele együtt megfeszítettek két rablót is”, Mk 15, 27).

A közeli Antónia-várban tanyázó rómaiak válasza aztán véres mézszárlás volt: „...áldozatbemutatás közben vérüket ontotta Pilátus”. Az eredeti szövegben ez így hangzik: „Vérüket Pilátus egybemosta áldozati állataik vérével”, azaz mközben ők kiontották áldozati állataik vérét (mert hát buzgón vallásos terroristák voltak ezek), Pilátus kiontotta az ő vérüket.

Azok, akik beszámoltak Jézusnak erről az eseményről, nyilvánvalóan szimpatizáltak az áldozatok zelóta felfogásával, és velük együtt érezve, illetve Pilátus tettén felháborodva számoltak be a történekről.

Kérdésével: „Azt gondoljátok, hogy ezek a galileaiak bűnösebbek voltak a többi galileainál, hogy így jártak?”, Jézus voltaképpen idézi a hírhozók véleményét, felfogását, nevezetesen hogy Isten nyilvánvalóan csak ezért engedte meg ezt a vérfürdőt, mert a lemészárolt „galileaiak” (azaz zelóták) bűnösebbek voltak, mint a többi „galileai”; ezért kellett elszenvnedniük az erőszakos halált, mintegy Isten büntetéséeként. Kimondatlanul ott van ebben a felfogásban (az előbbi tétel egyszerű megfordításaként) az is, hogy jámbor, vagyis „nem-bűnös” zelótákkal (pl. a hírhozókkal) ilyesmi nem történhetnék meg, mert Isten mellettük állna a Róma elleni harcban.

Jézus válasza kijózanítja (vagy legalábbis szeretné kijózanítani) őket: 1. „Nem.” 2. „De ha meg nem tértek, éppen úgy elvesztek mindnyájan.” – Ahhoz, hogy ezt a kijózanítást megértsük, meg kell szabadulnunk attól az istenképtől, amely ezeknek a hírhozóknak a gondolkodását meghatározta, s amely mind a mai napig meghatározza a keresztények gondolkodását is, ez pedig az igazságos és megtorló Isten képe; azé az Istené, aki a jókat megjutalmazza, a gonoszokat megbünteti. Ennek az istenképnek a cáfolatául elég Jézus egyetlen szavára hivatkozni: „Isten fölkelte napját jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és bűnösöknek” (Mt 5,45).

A kettős kijózanítás tehát ebben áll: 1. *Isten nem olyan, mint amilyennek képzéletek; a lemészárolt „galileaiak” nem azért pusztultak el, mert bűnös[e]bbek voltak (ez a két tagadás van benne az egyetlen „nem” szócskában).* 2. *Következésképpen a „Ha meg nem tértek, éppúgy elvesztek/elspusztultok mindnyájan” sem jelentheti azt, hogy „Ha nem tértek meg, Isten megbüntet titeket is” (akár e világi csapással, pl. természeti katasztrófával [ahogy Lukács, nem értvén a jézusi mondanivalót, betoldja a Siloetoronny ledőlésének históriáját!], akár túlvilági kárhozattal) – hanem csak azt: Ha ti, akik szimpatizáltok a lemészárolt terroristákkal, azonosultok az ő felfogásukkal, céljaikkal és módszereikkel, „nem tértek meg”, azaz nem változtatjátok meg a gondolkodásmódokat (Csia Lajos remek fordításában: ha más felismerésre meg nem tértek), nevezetesen ha meg nem tértek a zelótizmusból, akkor ugyanúgy konfliktusba fogtok keveredni Pilátussal (Rómával), és ugyanúgy le fog(nak) mézszárolni titeket.*

Jézus ezzel megadja a szóban forgó „megtérés”, vallási és politikai gondolkodás-átalakítás konkrét irányát és tartalmát is: *az ellenségszeretetre kell megtérniük, ahogyan ezt az előbb idézett mondata (Mt 5,45) kapcsán is kifejtette, egészen konkrét tanácsot is adva, hogyan kell viselkedni a rómaiakkal: „Ha ezer lépésre kényszerítenek [ti, hogy cipeld a legionárius felszerelését], akkor menj el kétannyira” (Mt 5,41)...*

Jézus szerint – tehetjük hozzá –, ez nemcsak Istennek tetsző, hanem hatékony útja-módja is lenne annak, hogy Izrael elnyerje a valódi békét. Am működése végén Jézusnak föl kellett

ismernie, hogy népe nem az általa fölkinált utat választotta: „Jeruzsálem, Jeruzsálem, bárcsak fölismernéd te is ezen a napon, ami békességedre szolgál. De rejtve marad szemeid előtt” (Lk 19,42). Ennek ellenére még keresztútján is erre tanítja a jeruzsálemi asszonyokat: „Jeruzsálem leányai! Ne engem sirassatok, hanem saját magatokat és gyermekeiteket” (Lk 23,28); tehát kifejezetten annak a Jeruzsálemnek az asszonyairól van szó, amely elvetette Jézus útmutatását, s ez az elvetés éppen Jézus (és a vele együtt kivégzésre vitt két „rabló”, azaz zelóta) siratásában is megmutatkozik: sirásuk minden bizonnyal szimpátia-tüntetés a lázadóként kivégzendő Jézus (és társai) mellett, ill. a „lázaszt” leverő rómaiak ellen.

Így érthető Jézus figyelmeztetésének általa megadott magyarázata is: „Ha már a zöldellő fával így járnak el, mi történik majd az elszáradttal” (Lk 23,31)? Vagyis: Jézus a rómaiak szemében „zöld fa”, Rómának, az államnak nem igazi, hanem veszélytelen „ellensége”, s ha vele így bánnak el, mi lesz a sorsuk Róma valódi ellenségeinek, az igazi lázadóknak, a zelótáknak (akik mellett tüntetnek az asszonyok, mivel nyilván azonosulnak felfogásukkal, ahogyan a hírhozók azonosultak a Pilátus által lemészároltak felfogásával)?

Néhány évtizeddel később a „zsidó háború”, a rómaiak elleni fölkelés igazolta Jézust (bár ő aligha konkrétan ezt jósolta meg!), és megmutatta, hogy a zelótizmus tévút volt: Izrael nemcsak egyszerűen elveszített egy háborút s elszenvvedte annak minden anyagi, emberi, erkölcsi tragédiáját, hanem mint állam létében szűnt meg: szétszóratott, s csak 1949-ben tákolták össze ismét, mesterségesen.

* * *

Az elemzett néhány sorban megmutatkozik Jézus gondolkodásmódjának alapszerkezete, és egyúttal zsenialitása is. Kap egy egyszerű hírt (mai nyelven akár azt is mondhatnánk: egy újsághírt), amelyet rögtön Isten országának összefüggéseibe állít be – ezáltal kiemelve azt a hétköznapi napiságból és mindabból, amit a hétköznapi napiség jelent –, Isten országának szemszögéből értékeli, és levonja az emberek javát szolgáló (szolgálni akaró) gyakorlati következtetéseket.

Érdemes nekünk is néhány lényeges következtetést levonnunk mind-ebből.

1) Meg kell tanulnunk a „távlatos gondolkodást”, kettős értelemben is: Egyfelől mint *hosszú távú gondolkodást*: „Ha most meg nem tértek, majd elpusztultok.” Azaz meg kell tanulnunk úgy gondolkodni, hogy állandóan számba vesszük, mai gondolataink, szavaink, tetteink mit eredményeznek 1–5–10–50–500 év múlva; másfelől mint *Isten országának távlatában, összefüggéseiben történő gondolkodást*: meg kell tanulnunk a hétköznapi híreket („Pilátus lemészárolta...”) Isten országának távlatában értelmezni („Ha meg nem tértek...”). Azután mindkét szempontot *alkalmazni* kell egyéni, családi, közösségi, társadalmi, politikai, gazdasági, ökológiai, kozmikus vonatkozásban. (Erre még visszatérünk elemzésünk harmadik részében.)

2) Meg kell tanulnunk a „súlyozó gondolkodást”, vagy pontosabban: a *helyesen súlyozó gondolkodást*. A hírhezók egyrészt érzékelték a hír, az esemény önmagán túlmutató súlyát, jelentőségét („Isten bizonyára azért engedte meg...”), de másrészt nem a valódi súlya szerint értékelték (ti. hogy mit jelent a zelótizmus a nép sorsa, illetve Isten országának kibontakozása szempontjából), hanem csak szüklátóköri dühöngtek Pilátus gazembersége és a saját veszteségeik miatt (jó embereik odavesztek).

Jézus azonban rámutat az eseménynek és a hírhezók gondolkodásmódjának *az önérdeken és a szűk csoportérdeken túli* súlyára és jelentőségére: milyen következményekkel jár a nép egészére, illetve Isten országának épülésére (helyesebben: nem-épülésére) nézve.

Ez számunkra és minden kor ember számára is nagyon fontos, mert ma és mindig az okozza az egyéni, közösségi, társadalmi és világméretű tragédiákat, hogy általában mindenki csak a saját önérdeke vagy szűk csoportérdeke (családja, nemzete) szemszögéből súlyozza a dolgokat: neki (családjának, nemzetének) hasznos-e valami. És mivel gyakorlatilag szinte mindenki így jár el, hatmilliárd önérdék, pontosabban öngés áll szemben, néz farkasszemet egymással, hatmilliárd farkas védi a koncát a többiekkel szemben. Csoda-e hát, ha marad a földi pokol?

3) Meg kell tanulnunk a „közvetett gondolkodást”. A zelóták (és szimpatizánsaik) közvetlen módon akarták megoldani a római megszállás, az elnyomatás, a kizsákmányoltság problémáját: merényletekkel, terrorista

akciókkal, szabadságharcokkal. Jézus arra mutatott rá, hogy csak közvetett módon lehetséges a probléma megoldása: az ellenségszeretet „kerülő útján”, ami persze néha kemény áldozatokkal járhat, például „két mérföldre kell elcipelni egy római katona föl-szerelését”, vagy vállalni kell a nem-katonáskodásért járó börtönt, netán halálbüntetést...

Ez az elv minden probléma megoldására érvényes. Vegyük példának az éhezést. A *közvetlen* megoldás az lenne: termeljünk annyit, hogy mindenkinek jusson bőven, vagy: lopjuk, raboljuk el, amire szükségünk van. A *közvetett* megoldás: osszuk meg, amink van, ami olykor megintcsak kemény áldozatokat kívánhat tőlünk...

Magyarul *a problémák megoldásának alaptörvénye így hangzik*: „Keresétek előbb/inkább Isten országát [= az Istennek tetsző = Isten elgondolása szerinti életet], és [azután] minden [= étel, ital, ruha, lakás...] megadatik nektek” (Mt 6,33). Ez az „előbb/inkább” a „kerülő út”. *Fordítva nem működik a dolog – amint ezt az emberiség egész eddigi történelme bizonyítja. Például az éhezést illetően is.*

* * *

Jézus szava, „Ha meg nem tértek, ti is ugyanúgy elpusztultok mindnyájan”, tehát nem fenyegetőzés, sem e világi csapásokkal, sem túlvilági kárhozattal, hanem egyszerűen figyelmeztetés egy józan következtetés alapján: *Ha így meg így viselkedtek, így és így fogtok járni.* A szövegösszefüggésből az is kiderül, hogy szerintem nem csip-csup hétköznapi bűnöcské, emberi gyarlóságok okozák majd népének vesztét, hanem *nagyon súlyos dolgok, amiket azonban többnyire mindenki természetesnek és helyesnek tart* (ti. hogy le kell rázni az idegen megszállók igáját, akár erőszak árán is)!

Mint minden korban, ma is megvannak az emberiségnek, és benne a mi népünknek is azok a bűnei, amelyekből ha nem térünk meg, elpusztulunk. Azaz halálos bűnök ezek, a szó legszorosabb értelmében. S tegyük hozzá mindjárt: olyan bűnök, amelyeket szinte mindenki természetesnek, sőt helyesnek tart, vagyis egyáltalán nem tart bűnnek.

Ezek közül a legelterjedtebb az *egyre nagyobb jólétre törekvés, az esztelen fogyasztás, a termelés állandó növelése az egyre nagyobb fogyasztás érdekében.* Kézzel fogható következménye ennek a természet tönkretétele, ami – ha meg nem térünk! – az emberiség pusztulását fogja eredményezni. Ha az egész emberi-

ség a mai európai színvonalon élne, egy-két évtized (!) alatt tönkremenne a Föld, kipusztulna az emberiség.

A másik *a fegyverkezés és fegyverkereskedelem.* Ezt a bűnt sem lehet kizárólag a politikusok nyakába varrni. A tudósok két harmada (!) a hadiiparban dolgozik... De ugyanúgy bűnrészes mindenki, aki úgy gondolja, hogy hadseregére szükség van, hogy a hazát meg kell védeni stb. Ha mindezt a pénzt, időt és tudást szociális célokra fordítanánk, nem fenyegetne az ABC-, vagy akár csak a hagyományos fegyverek és fegyverkezés okozta katasztrófa.

Harmadik általános bűnünk *a nacionalizmus* (ami nem tévesztendő össze a hazaszeretettel): más népek lenézése, megvetése, gyűlölete, a „mi különbekevagyunk, amazok lusták, tolvajok, gazemberek” szemléletmódja, amit aztán kihasználnak a nagytőkés, fegyvergyárosok, politikusok, és hullanak az emberek világszerte...

Itt van aztán *a technikai fejlődés.* Mi sem természetesebb és helyesebb, véljük. „A világot meg kell ismerni, meg kell hódítani, uralmunk alá kell hajtani... Nem élhetünk örökké kőkorszaki színvonalon...” Csakhogy ennek a szemléletmódnak a következtében tönkremegy a természet, és tönkremegy maga az ember is. Elvesztjük az igazi emberi értékek iránti érzéket, sőt magát az emberi viselkedés képességet is: a gondolkodás, a művelődés, az elmélkedés, a beszélgetés, a játék, a közös éneklés, zenélés, ünneplés képességét...

Nem kisebb bűn és veszélyforrás az *uniformizálás*; nemcsak a külsőségeket (nagyjából egyforma ruhák, házak autók, ld. divat), hanem a nézetek (főként a tömegkommunikáció révén történő) egységesítését illetően is. Lassan eltűnik minden egyéni gondolat, ötlet, érzelem, bolondnak számít, aki nem ugyanúgy gondolkodik, mint a többiek, nem ugyanarra törekszik, mint a többiek. A tömegek így a szokottnál is könnyebben manipulálhatóak, és lelkesen masíroznak a pusztulásba.

A sort hosszasan lehetne folytatni, a lényeg minden példában ugyanaz lenne. Természetesen megtehetjük, hogy Jézus figyelmeztetését, „Ha meg nem tértek, mind elpusztultok”, figyelmen kívül hagyjuk, és tovább üzzük kisded játékainkat, bezárkózva a magunk még csak nem is látványos, hanem „természetes” hétköznapi öngzésébe. Legfeljebb a gyerekeink vagy unokáink egy szép napon arra ébrednek, hogy nincs tovább.

Gromon András